

Daniel Mendelsohn, *Μια Οδύσσεια. Ένας πατέρας, ένας γιος, ένα έπος, μετάφραση από τα αγγλικά: Μαργαρίτα Ζαχαριάδη, Πατάκη, Αθήνα 2018, 488 σελ.*

Στη ζωή του έμαθε κάτι

Από την ΚΑΡΟΛΙΝΑ ΜΕΡΜΗΓΚΑ

«Μια Οδύσσεια» για όσα μπορεί να διδάξει ένας πατέρας το γιο του και ένα διαχρονικό κείμενο όλους μας.

Πριν από τέσσερα χρόνια, οι ανώτερες δυνάμεις του εντύπου που κρατάτε στα χέρια σας μου έκαναν ένα σπουδαίο δώρο: με έστειλαν να πάρω συνέντευξη από τον Ντάνιελ Μέντελσον που επισκεπτόταν τότε τη χώρα μας. Και ήταν μια συναρπαστική εμπειρία. (Η συνέντευξη δημοσιεύθηκε στο *Books' Journal*, τχ. 40, Φεβρουάριος 2014).

Τον Μέντελσον τον παρακολουθούσα χρόνια, όπως και πολλοί άλλοι, κυρίως μέσα από τα άρθρα του. Με γοήτευε ο συνδυασμός κλασικού φιλολόγου / κριτικού τηλεόρασης και κινηματογράφου / γκέι ακτιβιστή / συγγραφέα-καθηγητή-μετάφραστή ποίησης / ανιχνευτή ταυτοτήτων και ιστορικών καταβολών / πολιτικού σχολιαστή. Δυνητικά ολέθριος συνδυασμός, ναι, αλλά στην περίπτωση του γοητευτικός και εξαιρετικά γόνιμος. Και κάπου ανάμεσα στην κριτική του για την τηλεοπτική σειρά *Mad Men*, που τότε χαλούσε κόσμο, και στην ακομπλεξάριστη περιγραφή της ζωής του ως γκέι στη Νέα Υόρκη, κατάλαβα τι είναι αυτό που του επιτρέπει τέτοια επιτυχημένα κοκτέιλ: ένα γερό υπόστρωμα εξαιρετικής κλασικής παιδείας μαζί με την παντελή απουσία σοβαροφάνειας. Ή, για να το πω πιο σωστά, η παντελής απουσία σοβαροφάνειας λόγω της εξαιρετικής του παιδείας. Όταν παίζεις την αρχαία πραγματεία στα δάχτυλα δεν χρειάζεται να τη μουμιοποιείς. Όταν γνωρίζεις τα αρχαία κείμενα σαν τα κατσαρολικά της κουζίνας σου δεν τα αντιμετωπίζεις ως ιερό δισκοπότηρο: τα χρησιμοποιείς και μαγειρεύεις. Δεν έχεις πρόβλημα να τα συνδυάζεις με την τηλεόραση, το τούιττερ, την πολιτική, το σεξ, με οτιδήποτε συνιστά το ζωντανό σήμερα. Να τα εφαρμόζεις δηλαδή πάνω στη ζωή των ζωντανών ανθρώπων και να στήνεις μια στέρεη γέφυρα ανάμεσα στις πολύτιμες κιβωτούς του παρελθόντος και στον τρόπο που μπορούν και σήμερα να μας προσφέρουν νέους τρόπους

Giuseppe Bottani (1717–1784), *Η Αθηνά παρουσιάζεται στον Οδυσσέα για να τον δείξει την Ιθάκη*, λάδι σε καμβά, 28,6 x 36,8 εκ.

κατανόησης και, κυρίως, απόλαυσης. Όταν είσαι σοβάρος, δεν φοβάσαι να μην είσαι. Και όταν καταπνέσαι και αναμετρείσαι με ό,τι πιο σοβαρό υπάρχει στον ανθρώπινο ορίζοντα, δεν φοβάσαι να το πεις με τον πιο απλό, άμεσο τρόπο.

Συναντώντας τον είχα την ίδια εντύπωση. Μέσα στην κουβέντα του έρεαν φυσικά και αβίαστα αναφορές σε αρχαία κείμενα και σε κόμικς, κάνοντας τα πρώτα να μοιάζουν απολύτως σύγχρονα και τα δεύτερα μια φυσική συνέχεια του θαυμαστού καινούργιου κόσμου μας, και για τις τηλεοπτικές σειρές υψηλών προδιαγραφών (με πολύ προσεγμένα δηλαδή σενάρια και συντελεστές) που κατά κάποιον τρόπο είναι, όπως μου είπε, η εξέλιξη των σπουδαιών κλασικών μυθιστορημάτων που δημοσιεύονταν παλαιότερα σε συνέχειες στις εφημερίδες. Ουάου, είχα σκεφτεί: ναι, έτσι είναι, αλλά ποιος τολμά να το πει; Και την ίδια εντύπωση είχα παρακολουθώντας, τον Ιανουάριο του 2014, τη δημόσια συζήτηση που έκανε στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών με τον καθηγητή Δημήτρη Παπανικολάου, αναφορικά με τη μετάφρασή του στα αγγλικά τού συνόλου του έργου του Καβάφης. Ακούγοντάς τον να μιλάει απλά και άμεσα για τον μεγάλο Αλεξαν-

δρινό, ανάβλυζε η βαθιά του γνώση – γνώση που καταργεί οποιαδήποτε απόσταση χώρου, χρόνου, γλώσσας κ.λπ. και γίνεται πλέον ζωντανή σχέση με το αντικείμενό του. Πολλοί αισθανθήκαμε τότε ότι κάπου ανάμεσά μας καθόταν και ο Καβάφης, χαμογελώντας.

Όλα του τα βιβλία κινούνται σ' αυτόν τον άξονα: Το παρελθόν, όχι παγωμένο, όχι ακίνητο, αλλά αινιγματικό, συναρπαστικό, μας κοιτά και μας προκαλεί τόσο, όσο κι εμείς αυτό. «Οι Έλληνες, που αφιέρωσαν τους μύθους τους εξ ίσου στην απεργάδιαστη ιδανική ομορφιά και στις θαυμαστές της διακλαδώσεις (Κένταυροι, σφίγγες, όντα που ήταν δυο και τρία πράγματα συγχρόνως) ήξεραν ότι η ταυτότητα δεν είναι η απάντηση, κατά την τρέχουσα αισιόδοξη αμερικανική πλέον, αλλά αυτό το ίδιο το αίτημα», γράφει στο υπέροχο (μη-μεταφρασμένο, δυστυχώς, στα ελληνικά) βιβλίο του *The Elusive Embrace*.¹ Αυτό το αίτημα της ταυτότητας, είτε αφορά έξι εκατομμύρια χαμένους Εβραίους και τους συγγενείς μας που αφανίστηκαν μ' αυτούς (βλ. *Χαμένοι*) είτε τη Σαπφώ, τον Ηρόδοτο, τον Οράτιο, τον Όσκαρ Ουάιλντ και τους σύγχρονους συγγραφείς (βλ. *Περιμένοντας τους Βαρβάρους*), είτε τη δική μας μόνο ξεχωριστή μο-

Ιδιωτική συλλογή

νάδα (βλ. *Μια Οδύσσεια*), είναι η αναζητήση που θα μας δώσει τα ωραιότερα ταξίδια. Και τα ταξίδια αυτά μπορούν να ξεκινήσουν από οπουδήποτε (στην κοσμοπολίτικη Νέα Υόρκη, σε κλειστά μικροαστικά σπίτια των προαστίων, σε μικρά ξεχασμένα χωριά της Ανατολικής Ευρώπης) και μπορούν να καταλήξουν οπουδήποτε, γιατί βέβαια δεν υπάρχουν περιπέτειες με εξασφαλισμένο προορισμό: ένα μόνο πράγμα χρειάζονται: στην πωξίδα να υπάρχει η κλασική παιδεία. Γιατί χωρίς αυτήν δεν γίνεται. Γιατί χωρίς αυτήν δεν θα «ακούμε τον ήχο των αγαλμάτων που μιλούν».

Είναι, βέβαια, και θέμα προσωπικής συγκίνησης. Ο Μέντελσον έχει αυτό το γνώρισμα που είναι, νομίζω, χαρακτηριστικά αμερικανικό: μια αφοπλιστικά ειλικρινή (αλλά όχι αφελή) άμεση σύνδεση του αντικείμενου του με το νόμα των προσωπικών του συγκινήσεων. Το *Μια Οδύσσεια* είναι η ιστορία τού πώς ανακάλυψε τον πατέρα του (με τον οποίο μεγάλωσε και έζησε σε στενή επαφή, στο πλαίσιο μια ευτυχομένης οικογένειας) λίγο πριν αυτός πεθάνει.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ, ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ, ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ

Η ιστορία ξεκινά με τον 81χρονο πατέρα να ζητά να παρακολουθήσει τα σεμινάρια που διδάσκει ο γιος στο Κολέγιο Μπάρντ, πάνω στην ομηρική *Οδύσσεια*. Και καθώς τα σεμινάρια προχωρούν, μέσα από την ανάγνωση κι ανάλυση του έπους ξεδιπλώνεται μια νέα σχέση πατέρα-γιου, που θα συνεχιστεί σε μια κρουαζιέρα στη Μεσόγειο, στα ίχνη των περιπλανήσεων του Οδυσσέα, και θα ολοκληρωθεί λίγο πριν από την αιφνίδια αρρώστια και το θάνατο του πατέρα.

Θα μπορούσε να πει κανείς ότι πολλά από τα στοιχεία του βιβλίου είναι χαρακτηριστικά «αμερικανικά». Κατ' αρχήν, ο τρόπος διδασχής κι αλληλεπίδρασης μεταξύ των σπουδαστών και του καθηγητή τους στα σεμινάρια: κατά την ανάγνωση και το σχολιασμό της *Οδύσσειας*, η γλώσσα

των νεαρών είναι γυμνασιακή, οι αντιδράσεις τους παιδιάστικες και το επίπεδο αντίληψης περίπου στοιχειώδες. Με τον ίδιο ακριβώς τρόπο δηλαδή θα μπορούσε να γίνει μια συζήτηση για κάποιο τηλεοπτικό ριάλιτι. Αυτό όμως δεν σημαίνει (και το διαπιστώνει ο αναγνώστης κλείνοντας το βιβλίο) ότι τελικά δεν διδάσκεται η Οδύσεια, με τρόπο κατανοητό και ουσιώδη. Κι εκεί ακριβώς βρίσκεται η παγίδα για όσους βιάζονται να μιλήσουν για «αμερικανίες»: το απλό, έως αφελές, οδηγεί σε κάτι πιο σύνθετο και τελικά πολύ αποτελεσματικό. Η Οδύσεια αποκαλύπτεται σαν μια υπόθεση που, παρά τους θεούς, τις μάγισσες και τα τέρατα, αφορά αληθινούς ανθρώπους με διαχρονικά θέματα· και το ίδιο ισχύει για τον τρόπο με τον οποίο αποκαλύπτεται ο χαρακτήρας αυτού του αυστηρού, άκαμπτου, αέριου, πεισματάρη μαθηματικού πατέρα, ο οποίος ξεκινά παρακολουθώντας τα μαθήματα του γιου του, αντιδρώντας και αμφισβητώντας στιδήποτε «ηρωικό» έχει να παραθέσει το έπος, για να καταλήξει στο ότι το ποίημα, τελικά, «είναι αληθινό».

Γράφοντας για τον πατέρα του και τη σχέση του μαζί του, ο Μέ-

ντελσον γράφει για τη μεταμφίεση και την αναγνώριση, την ταυτότητα και τις δοκιμασίες, την αφήγηση και το πέρασμα του χρόνου. Για την προσδοκία του απροσδόκητου και την αναζήτηση του πραγματικού εαυτού. Για τους καλούς και τους κακούς γάμους. Για αποτυχία και απώλειες, για επιστροφή κι αυτογνωσία. Γράφει την ιστορία της εκπαίδευσης ενός ανθρώπου – και όχι αυτού που εκ πρώτης όψεως νομίζουμε. Γράφει δηλαδή, για όλα όσα απασχολούν τον αναγνώστη της *Οδύσειας*.

Ο πατέρας του δεν είναι αυτός που νόμιζε: είναι ένας άνθρωπος που υπέφερε πολλά, έκανε πολλά, έκρυψε και προσέφερε πολλά. Ένας άντρας πολύτροπος που στο τέλος της ζωής του κατάφερε την τελευταία, σπουδαιότερη και δυσκολότερη επιστροφή-αναστροφή, γυρνώντας πίσω προς τον γιο: προσφέροντάς του μια φευγαλέα αλλά καθοριστική ματιά για το ποιος πραγματικά υπήρξε και είναι. Κατά κάποιον τρόπο δηλαδή, ο πατέρας είναι ένας ήρωας. («*Με τι να μοιάζει ένας ηρωισμός της επιβίωσης;*» αναρωτιέται κάποια στιγμή ο γιος). Και η σημασία της εκπαίδευσης απλώ-

νεται σαν ιστός σε όλα τα επίπεδα: όπως εκπαιδεύεται ο Τηλέμαχος ψάχνοντας τον χαμένο Οδυσσέα, όπως διδάσκεται ο ίδιος ο Οδυσσέας μέσα από τις περιπέτειές του, έτσι γίνεται ξανά μαθητής ο πατέρας του συγγραφέα, παρακολουθώντας τα μαθήματα του γιου του και έτσι, τέλος, και κυρίως, διδάσκεται ο ίδιος ο συγγραφέας παρακολουθώντας τον πατέρα του. Κι εδώ, πάλι, η προσωπική συγκίνηση δεν απομακρύνει τον Μέντελσον από το κύριο αντικείμενό του: «*Ο πυρήνας της διδασκαλίας είναι η ομορφιά και η απόλαυση*».

Περισσότερο από την πολυπλοκότητα της σχέσης πατέρα-γιου (που δεν είναι καθόλου ασυνήθιστη), ξεχωρίζει ο ειλικρινής, θαρραλέος αλλά όχι επηρμένος τρόπος που ο συγγραφέας κοιτάζει τον εαυτό του και βλέπει, και ομολογεί. Γιατί πολύ συχνά τέτοιου είδους «ομολογίες» κρύβουν μιαν αντάρσκη αυτοαναφορικότητα. Συχνά δηλαδή, όπως ξέρουμε, η υπόθεση «αυτογνωσία» είναι ο καθρέφτης του ναρκισσοστή. Όμως δεν συμβαίνει εδώ. Και ως δάσκαλος (που διαπιστώνει τις δικές του ακαμψίες και προκαταλήψεις), αλλά κυρίως

ως γιος, ο Μέντελσον σκάβει μέσα στους προσωπικούς του μύθους και τους ανασκευάζει. Οι δυσκολίες που πέρασε ως νεαρό, πολύ ευαίσθητο και γεμάτο ανασφάλειες κι ερωτηματικά αγόρι δίπλα σε έναν πατέρα που έμοιαζε να μην αμφιβάλει για τίποτα, δεν μετατρέπονται σε διήγηση αυτολύπησης και αυτοδικαίωσης, αλλά σε ψύχραιμη αποτίμηση. Με ολοκάθαρη ματιά βλέπει, και μας δείχνει, κάτι άκρως γοητευτικό: ότι αυτός, ο λάτρης και υπηρέτης της κλασικής γραμματείας, του σκληρού σκελετού της, του άκαμπτου συντακτικού της, ο φιλόλογος με τον βλοσυρό σεβασμό για τις αρχαίες γλώσσες με τις γραμματικές τους που είναι τόσο αδιαπέραστες από συναίσθημα και υποκειμενικότητα όσο και οποιαδήποτε μαθηματική εξίσωση, ο αληθινός εαυτός του δηλαδή, δεν θα μπορούσε παρά να ξεπηδήσει από έναν τέτοιο πατέρα.

Το ότι κρατούσα κακία στον πατέρα μου για τη σκληρότητά του, για την επιμονή του ως προς το ότι οι δυσκολίες αποτελούν εγγύηση ποιότητας, ότι η απόλαυση είναι ύποπτη και ο κόπος

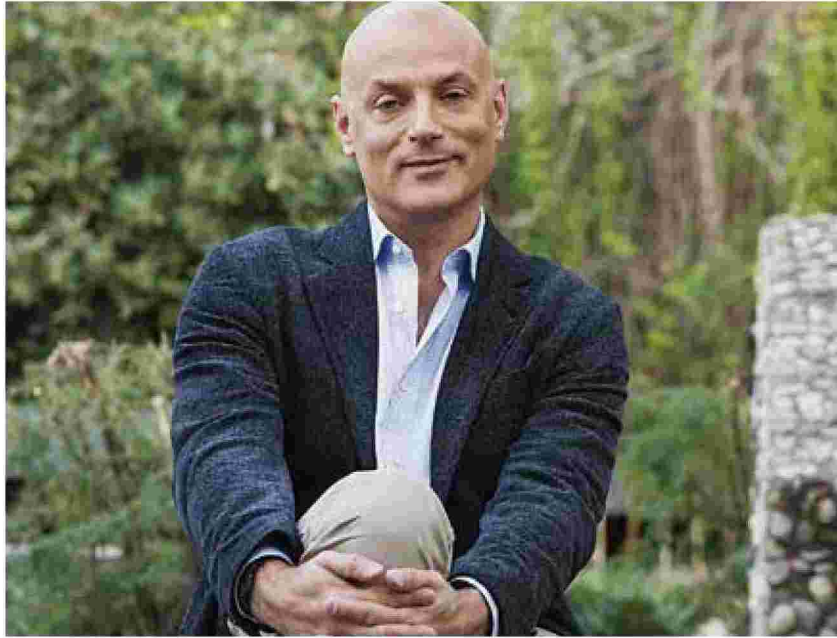
αξιέπαινος, μου φαίνεται τώρα ειρωνικό. Γιατί υποπτεύομαι ότι είναι αυτές ακριβώς οι πεποιθήσεις που με προσέλκυσαν στις κλασικές σπουδές.²

Κάτω από την τρομερή διεκτυνίδα κάθε σχέσης πατέρα-γιου κρύβεται η αμελική σύγκριση: Ποιος από τους δυο είναι καλύτερος; Ο Όμηρος, μέσα από το στόμα της θεάς Αθηνάς, δίνει τη σκληρότερη απάντηση: «*Λίγοι άντρες μοιάζουν στον πατέρα τους. Λίγοι γιοι είναι καλύτεροι, οι περισσότεροι είναι χειρότεροι*». Το βάλσαμο έρχεται, αν έρθει, με την αναγνώριση και την αποδοχή – ίσως και με την ευγνωμοσύνη που αισθάνεται ο γιος για το ότι οφείλει πολλά απ' ό,τι είναι σ' αυτόν τον πατέρα. Ο Μέντελσον λυτρώνεται έτσι: διαπιστώνοντας ότι πολλές απ' όσες θεωρούσε αγεφύρωτες διαφορές ανάμεσα σ' αυτόν και τον πατέρα του είναι στην πραγματικότητα βαθιές ομοιότητες. Και δεν του χρειάζεται τίποτα άλλο. Όπως και ο Τηλέμαχος, που δεν θα μπορούσε να είναι ισάξιος του πατέρα του (γιατί τότε δεν θα υπήρχε λόγος να πρέπει να επιστρέψει σπίτι του ο Οδυσσεύς, και άρα να υπάρξει η *Οδύσεια*), έτσι και ο συγγραφέας υπαναχωρεί από την αναμέτρησή του αρκεί ότι έχει τον τρόπο να διηγηθεί τη διαδρομή μέχρι την αποκάλυψη, την αναγνώριση και την απότιση σεβασμού, τιμής και αγάπης προς τον πατέρα. Του αρκεί ότι μπορεί να το αφηγηθεί.

Το θέαμα των γηρατειών του πατέρα, το φάντασμα του αναπόφευκτου θανάτου του, θέαμα δυσβάσταχτο γι' αυτόν τον άντρα που είναι έμπειρος παραμυθιάς, ικανός να χαλαρώνει την αλήθεια αλλά και να λέει κανονικά ψέματα, που τόσο επιδέξια χειρίζεται τις λέξεις κι επομένως και τους ανθρώπους· αυτός ο άντρας λοιπόν διαλύεται τόσο πολύ από το θέαμα του πατέρα που καταρρέει, ώστε δεν μπορεί πια να πει τα ψέματά του και να υφάνει τους μύθους του, κι είναι αναγκασμένος στο τέλος να πει την αλήθεια. Αυτή είναι η *Οδύσεια* που ο πατέρας μου αποφάσισε πως ήθελε να μελετήσει μαζί μου πριν μερικά χρόνια, κι αυτός είναι ο Οδυσσεύς, ο ήρωας του οποίου τα βήματα κάποτε ταξιδέψαμε.

...ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ

Όπως και στο έπος πάνω στο

Νίκος Γιαννοπούλου

γνωρίζει όλο το γιο, αλλά ο γιος δεν θα μπορέσει ποτέ να γνωρίσει όλο τον πατέρα». Έρχεται όμως η στιγμή (στιγμιαία, φευγαλέα, όπως όλες οι μεταμορφώσεις) που ο γιος θα δει τον πατέρα έτσι όπως δεν τον έχει δει ποτέ. Η πιο ωραία στιγμή:

Είναι ευτυχισμένος, σκέφτηκα.

Πίσω του τα τεράστια γυάλινα παράθυρα κοιτούσαν στη θάλασσα· ο ουρανός ήταν μενεξεδής, τα νερά μαύρα.

Η ευτυχία του πατέρα είναι το μεγαλύτερο κέρδος απ' το ταξίδι. Και αν δεν αποτελεί το «όλον», δεν πειράζει. Στο κάτω κάτω, ίσως ολοκληρωτική αναγνώριση να μην υπάρχει. Ακόμα και ο πολυμήχανος Οδυσσεύς άφησε πίσω του, στα πολλά και μακρινά του ταξίδια, κομμάτια του εαυτού του που ποτέ δεν γύρισαν στην Ιθάκη. Δεν επιστρέφεις ποτέ ο ίδιος μ' αυτόν που έφυγε. Όμως η αποκάλυψη στην οποία σ' αλήθεια στοχεύει ο Μέντελσον είναι άλλη: «*Μιαν αλήθεια για το πώς όλοι μας διαβάζουμε και ερμηνεύουμε λογοτεχνικά κείμενα – μιαν αλήθεια που, πιθανώς, ριζώνει στα μυστήρια αυτής της ίδιας της ανθρώπινης φύσης*». Η σχέση πατέρα και γιου οδηγήθηκε προς την αμοιβαία αναγνώριση μέσω της ανάγνωσης ενός από τα ωραιότερα και σημαντικότερα λογοτεχνικά κείμενα – μέσω του *τρόπου* που έγινε η ανάγνωση. Μέσω της αλήθειας δηλαδή που ήταν ριζωμένη στις δυο αυτές συγκριμένες υπάρξεις.

Σήμερα, περισσότερο παρά ποτέ, η αναζήτηση της ταυτότητας σπαράσσει τον κόσμο μας. Το ότι υπάρχει ένα εγχειρίδιο, ένας πλοηγός, ένα GPS γραμμένο πριν από χιλιάδες χρόνια που ακόμα μπορεί να μας οδηγήσει, είναι κάτι που δεν επιτρέπεται ποτέ να ξεχαστεί. Το ότι έχουμε τον τρόπο να κατανοήσουμε τις πνευματικές, αισθητικές και ηθικές δυνάμεις μας ως άνθρωποι, μέσα από κείμενα που συνεχώς αναγεννώνται, είναι αυτό που συνεχώς πρέπει να υπενθυμίζεται και να διδάσκεται. Και αυτό λέει ο Μέντελσον:

Χρειαζόμαστε όλοι την αφήγηση, για να βγάλουμε νόημα απ' αυτόν τον κόσμο. ■

1. *Ο Απατηλός Εναγκαλισμός*, 1999.

2. Όλες οι αποδόσεις δικές μου, εξαιρετική όμως η μετάφραση της Μαργαρίτας Ζαχαριάδου.

Ο Ντάνιελ Μέντελσον στην Αθήνα, τον Ιανουάριο του 2014.

οποίο πατάει, το βιβλίο δεν θα μπορούσε να μην έχει μεταμορφώσεις. Και γιατί έχουν σημασία οι μεταμορφώσεις; Γιατί δεν μεταμορφώνεται μόνον αυτός που κοιτάμε αλλά, κυρίως, μεταμορφωνόμαστε εμείς που τον βλέπουμε, ξαφνικά, αλλιώς:

[...] Και τότε κατάλαβα τι είναι σ' αλήθεια εκείνες οι μαγικές μεταμορφώσεις της «*Οδύσειας*». Δεν πρόκειται καθόλου για μαγεία: κάτι συμβαίνει, κάποιος μιλά παθιασμένα ή με κύρος (έπεα πτερόεντα) και ξαφνικά βλέπεις τα πράγματα διαφορετικά: ο άνθρωπος μοιάζει διαφορετικός. Τη στιγμή που ο πατέρας μου έσπρωξε πίσω την καρέκλα του αφού παραδέχτηκε ότι η «*Οδύσεια*» κάτι είχε πιάσει σωστά, ότι ανάμεσα στα ζευγάρια υπάρχουν μυστικά που χρησιμεύουν τελικά ως το υπόβαθρο ενός γάμου, μυστικά άγνωστα ακόμα και στα παιδιά αυτού του γάμου – εκείνη τη στιγμή μου φάνηκε κάπως ψηλότερος και πιο εντυπωσιακός, με τον ίδιο τρόπο που και ο Οδυσσεύς γίνεται ψηλότερος και ωραιότερος όταν η Αθηνά τον χρειάζεται για να πετύχει κάτι, για να εντυπωσιάσει κάποιον ξένο στα χέρια του οποίου κρέμεται η μοίρα του. Εκείνη τη μαγιάτικη μέρα προς το τέλος του σεμιναρίου, και ο πατέρας μου πέτυχε κάτι. Με μια φευγαλέα εκδήλωση τρυφερότητας, μπροστά σε ένα ακροατήριο παιδιών που παραήσαν νεαρά για να καταλάβουν τι ήταν αυτό που συνέβαινε, είχε, για μια στιγμή, μεταμορφωθεί.

Με δεδομένο ότι τα παιδιά και των πιο ευτυχισμένων οικογενειών δεν μπορούν να ξέρουν τι είναι αυτό που συνδέει (ή όχι) τους γονείς τους, ο Μέντελσον ιχνηλατεί πολύ συγκινητικά την κατά Όμηρο συζυγική «ομοφροσύνη» – τον ισχυρότερο δηλαδή συνδετικό κρίκο για ένα ζευγάρι, ούτως ώστε ο γάμος να επιβιώσει σαν εκείνον του Οδυσσεύα και της Πηνελόπης (και όχι σαν του Αγαμέμνονα και της Κλυταιμνήστρας). Μπροστά στα μάτια του, η μητέρα μεταμορφώνεται καθώς χάνει τον άντρα ο οποίος (για λόγους που μόνον εκείνη κι ο σύζυγός της ξέρουν) αγάπησε όλη της τη ζωή. Όπως και η Πηνελόπη, της οποίας τα χρόνια που πέρασε αμετακίνητη στο σπίτι συνιστούν μια περιπέτεια εξ ίσου συγκλονιστική με εκείνην του Οδυσσεύα στα ταξίδια του, η μητέρα του συγγραφέα έχει ζήσει και μιαν άλλη ζωή, κρυφή από τα μάτια των παιδιών της, με τις περιπέτειες και «τα μυστικά που χρησιμεύουν τελικά ως το υπόβαθρο ενός γάμου» και οι δυο, πατέρας και μητέρα, καθώς θυμούνται αυτά τα μυστικά γίνονται και πάλι όμορφοι όπως στα νιάτα τους, γίνονται δηλαδή και πάλι αυτό που ήσαν όταν ερωτεύθηκαν μεταξύ τους – ακόμα κι όταν ο ένας από τους δυο δεν υπάρχει πια.

Οι μεταμορφώσεις δεν δίνουν απαντήσεις, παρά μόνο πλάγια – όπως είναι το σωστό, αφού λειτουργούν ως θεϊκά υπονοούμενα. «*Πόσες πλευρές είχε σ' αλήθεια ο πατέρας μου; Ποιος σ' αλήθεια γνωρίζει τον γεννήτορά του;*», αναρωτιέται ο συγγραφέας, για να αποφασίσει λίγο αργότερα, «*Ο πατέρας*